

Нич Тетяна Василівна,
кандидат географічних наук
Трусій Оксана Миколаївна,
кандидат географічних наук

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ,
Україна, e-mail: tatyana2510@ukr.net
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ,
Україна, e-mail: oktrusij@ukr.net

ОСВІТНІЙ ЧИННИК СТРАТЕГІЇ МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ (НА ПРИКЛАДІ МЕРЕЖІ ОПОРНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ)

Мета дослідження – виявлення особливостей впливу мереж опорних закладів освіти на місцевий розвиток через механізм їх формування.

Методика дослідження. В дослідженні використані загальнонаукові методи, зокрема аналіз, науковий синтез, аналітичний метод, методи порівняння та узагальнення. Структуру опорних закладів освіти, як як елемент суспільної системи можна розглядати у компонентно-функціональний і територіально-функціональний аспектах. Відповідно, потреба ідентифікації можливостей розвитку мережі потребує наукового обґрунтування з урахуванням специфіки географічного осмислення.

Результати дослідження. В статті досліджено вплив освітнього чинника через формування опорних закладів освіти на місцевий розвиток. Виявлені механізми формування опорних закладів освіти, які виступають одним з елементів механізму реформування системи загальної середньої освіти й упорядкування шкільної мережі, раціонального і ефективного використання ресурсів, та призначені для рівного доступу дітей до навчального процесу.

Науковою новизною роботи є розкриття механізму формування напрямків місцевого розвитку ОТГ через створення опорних закладів освіти.

Практичне значення роботи полягає у тому, що в статті розроблені механізми впливу опорних закладів освіти на місцевий розвиток, враховуючи територіальні відмінності, можливості підготовки конкурентоспроможних робітничих кадрів, створення дієвої системи забезпечення якості освіти в опорних школах та їх філій, вдосконалення механізму їх фінансування, залучення та врахування думки громадянського суспільства, враховуючи тенденції демографічних та міграційних процесів в регіоні.

Ключові слова: освітній чинник, місцевий розвиток, об'єднані територіальні громади (ОТГ), опорна школа, інклюзивне навчання.

Nych Tetyana Vasylivna,
Candidate of Geographical Sciences
Trusij Oksana Mykolayivna,
Candidate of Geographical Sciences

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine,
e-mail: tatyana2510@ukr.net
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine,
e-mail: oktrusij@ukr.net

EDUCATIONAL FACTOR OF LOCAL DEVELOPMENT STRATEGY (ON THE EXAMPLE OF A NETWORK OF SUPPORTING EDUCATIONAL INSTITUTIONS)

The purpose of the study is to identify the features of the impact of networks of educational institutions on local development through the mechanism of their formation.

Research methodology. The study used general scientific methods, including analysis, scientific synthesis, analytical method, methods of comparison and generalization. The structure of basic educational institutions as an element of the social system can be considered in component-functional and territorial-functional aspects. Accordingly, the need to identify opportunities for network development requires scientific justification, taking into account the specifics of geographical understanding.

Research results. The article examines the impact of the educational factor through the formation of educational institutions on local development. The mechanisms of formation of basic educational institutions, which are one of the elements of the mechanism of reforming the system of general secondary education and streamlining the school network, rational and efficient use of resources, and designed for equal access of children to the educational process.

The scientific novelty of the work is the disclosure of the mechanism of formation of directions of local development of OTG through creation of basic educational institutions. The practical significance of the work is that the article develops the mechanism of influence of educational institutions on local development, taking into account territorial differences, opportunities for training competitive workers, creating an effective system of quality education in basic schools and their branches, improving their funding, involvement and taking into account the opinion of civil society, taking into account the trends of demographic and migration processes in the region.

Key words: educational factor, local development, united territorial communities (UTG), basic school, inclusive education.

Постановка проблеми. Важливу роль в стратегії місцевого соціально-економічного розвитку території посідає освітній чинник. Освіта виступає однією із цілей сталого розвитку. Особливе значення посідає початкова та середня освіта.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування потенціалу, економіки та напрямів інноваційного розвитку системи освіти розглядаються в наукових працях: Л.Л. Антонюк, В.Д. Базилевича, А.С. Гальчинського, В.М. Гейця, О.А. Грішнєвої, Б.М. Данилишина, В.Г. Кременя, В.І. Купенко, І.Й. Малого, Л.М. Немець, В.О. Огнев'юка, А.В. Степаненка, О.Г. Топчієва, О.І. Шаблія, І.М. Шоробури та ін.[1-4,6-9,11,14-16,20,24, 33-36] В той же час недостатньо вивчена роль і місце світи в місцевому розвитку території.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В умовах розвитку об'єднаних територіальних громад (ОТГ) важливим вектором їх розвитку виступає освіта, оскільки державні органи влади і територіальні громади мають забезпечити необхідні умови навчання і виховання дітей молодшого шкільного віку за місцем проживання, зокрема у селах. Зі створенням 1469 територіальних громад (в т.ч. 31 територіальна громада на непідконтрольній території в межах Донецької та Луганської областей) та модернізації освіти зростає їх вплив на формування локальної освітньої політики, з урахуванням місцевих культурних особливостей та особливостей ринку праці, на основі державної освітньої політики. Важливим аспектами, що визначають впровадження реформ, розширюють державно-громадське партнерство та співфінансування та забезпечують отримання якісних освітніх послуг, виступають – вміння організовувати на місцях ефективне функціонування та управління закладами освіти. В умовах децентралізації державна освітня субвенція покриває передусім видатки на забезпечення педагогічної складової навчального процесу: заробітна плата працівників закладів освіти, підручники, підвищення кваліфікації вчителів тощо.

Метою статті є розкриття сутності освітнього чинника в стратегії місцевого розвитку з урахуванням досвіду децентралізації в ОТГ України, на прикладі створення мережі опорних закладів та їх філій.

Виклад основного матеріалу. Важливим чинником якості життя населення і конкурентоспроможності території є ефективне функціонування системи освіти: дошкільна, повна середня, професійна, фахова передвища, вища. Особливу роль в територіальному розвитку на місцевому рівні відіграють дошкільна та повна загальна середня освіта. У 2019 р. в Україні працювало 14 898 закладів дошкільної освіти, з яких 201 приватної, 29 — державної та 14 666 комунальної форми власності. У них викладають 137 688 педагогів, а здобувають освіту 1 278 237 дошкільнят [12].

Ми розглянемо освітній чинник стратегії місцевого розвитку на прикладі мережі опорних закладів освіти. Створення освітніх округів та опорних навчальних закладів відбувається в процесі децентралізації. Опорна школа розглядається як загальноосвітній навчальний заклад з сучасним матеріально-технічним забезпеченням та кваліфікованими педагогічними кадрами, який формує єдиний освітній простір, надає рівні можливості до якісної освіти.

Механізм формування опорних закладів представлений на рис.1, вони розглядаються як загальноосвітні навчальні заклади, виступають одним з елементів механізму реформування системи загальної середньої освіти й упорядкування шкільної мережі, раціонального і ефективного використання ресурсів, та призначені для рівного доступу дітей до навчального процесу. Територіальні громади виступають засновниками даних закладів, визначають опорні заклади серед підпорядкованих йому загальноосвітніх навчальних закладів на конкурсній основі відповідно до затверджених ними умов.

В територіальних громадах, враховуючи демографічну та економічну ситуацію, діють школи з низьким відсотком наповненості, які не можуть забезпечити відповідний рівень навчання. Тому відповідні заклади з малою кількістю учнів можуть стати філіями опорних шкіл, виконуючи функції початкової школи. Має бути забезпечене підвезення до опорної школи учнів та вчителів.[13]

Наступним етапом є процес створення опорних закладів та їх філій. Засновник визначає опорні заклади серед підпорядкованих йому загальноосвітніх навчальних закладів на конкурсній основі відповідно до затверджених ним умов. Під час проведення конкурсу враховується алгоритм визначення опорних закладів (рис.1).

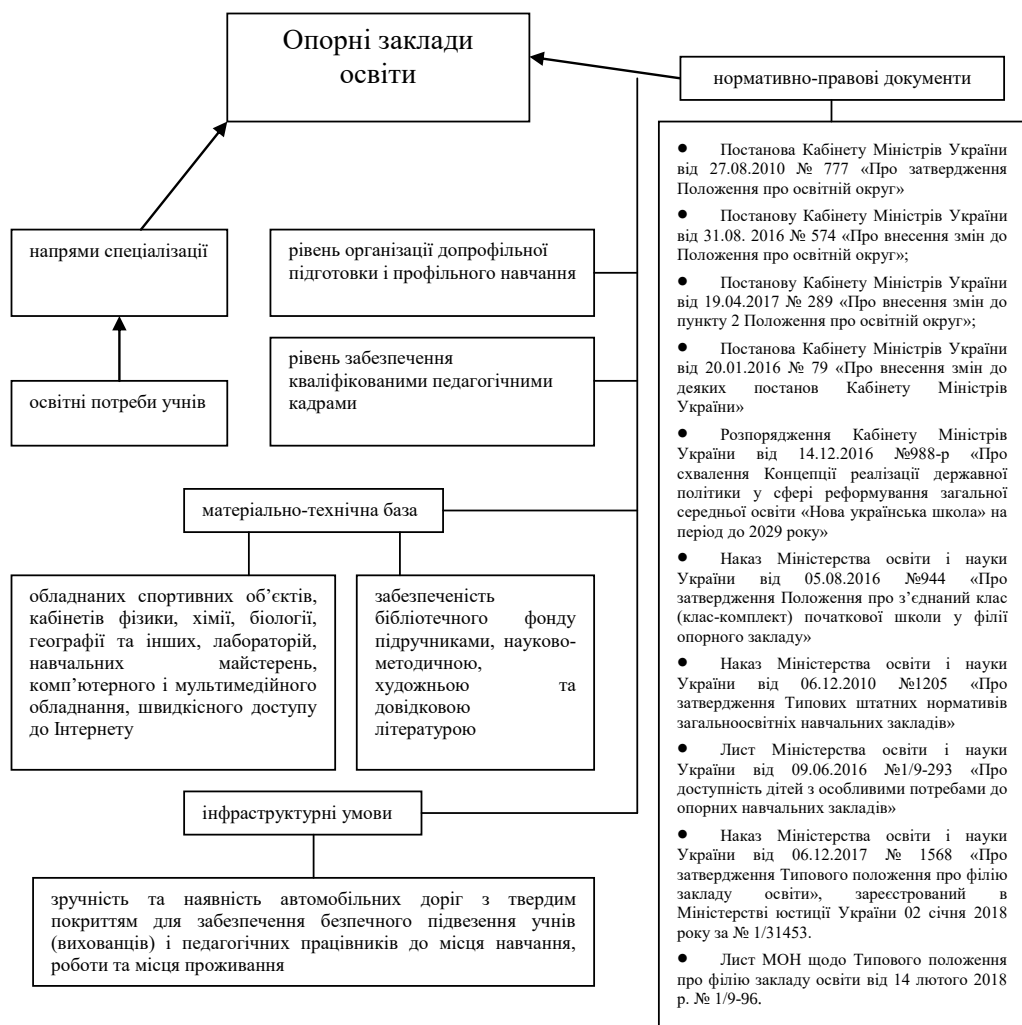

Рис. 1. Механізм визначення опорних закладів

Головним нормативно-правовим актом, що врегульовує питання створення представницьким органом місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад, районними радами (далі – засновники) опорних закладів та їх філій є Положення про освітній округ, затверджене постановою Кабінету міністрів України від 27 серпня 2010 р. №777 (в редакції постанови Кабінету міністрів України від 20 січня 2016 р. № 79) (далі – Положення представлені в рис. 2.). Під час ухвалення рішення про створення опорного закладу, його філій (крок № 3, рис. 2) може бути визначення одного загальноосвітнього навчального закладу як опорного (затвердження установчих документів (статуту, положень) та визначення відповідальних осіб за державну реєстрацію опорного закладу як юридичної особи), та приєднання до нього інших загальноосвітніх навчальних закладів як структурних підрозділів-філій (з одночасним припиненням їх статусу як юридичних осіб) відповідно до вимог Цивільного та Господарського кодексів України, трудового законодавства, враховуючи зміни в умовах праці та скороченні працівників.[13, 29, 33]

Специфіка територіальної системи закладів освіти, як і інших географічних систем полягає в тому, що їх складові елементи в даному випадку опорні школи та їх філії займають фіксовані місця в ОТГ і мають між собою ті чи інші просторові (територіальні) взаємозв'язки.

Дані заклади обмежені територією ОТГ, на яку проектується структурна сутність освітніх закладів. В результаті відбувається територіалізація географічного простору і формування регіональних мереж -опорні школи та локальні – філії опорних шкіл. Територіалізація трансформує місцевий простір в конкретну територіальну реальність, сприяє організації суспільства і трансформації складових елементів життєдіяльності громади в територіальну впорядкованість. Елементи системи можуть бути різноякісними, але одночасно сумісними.

Дія	Вимоги законодавства	Характеристика дії
Крок №1	П.5	Підготовка до ухвалення рішення засновником про створення опорного закладу
Крок №2	П.6	Затвердження умов та проведення конкурсу засновником для визначення опорного закладу серед підпорядкованих йому загальноосвітніх навчальних закладів
Крок №3	П.7., Законом України Про місцеве самоврядування	Ухвалення рішення про створення опорного закладу, його філій
Крок №4	Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань»	Державна реєстрація опорного закладу як юридичної особи
Крок №5	Закон України «Про загальну середню освіту», трудове законодавство	Вирішення відповідним органом управління освітою кадрових та фінансових питань діяльності опорного закладу, затвердження штатного розкладу – призначення директора та його заступників, завідувачів філіями, їх заступників, інших педагогічних працівників вирішення питань фінансування (затвердження кошторису) та порядку ведення бухгалтерського обліку опорного закладу.

Рис. 2. Механізм створення опорних закладів

Компоненти нової моделі української школи, мають стати стратегічною основою для розвитку системи освіти в об'єднаних громадах, яка охопить не тільки навчально-виховний процес, а й управління всією суспільною мережею громади (реалізація плану оптимізації шкільної мережі, інноваційної педагогічної діяльності, місцевого розвитку території).[33]

Основні параметри складності впливу на розвиток території через створення опорних шкіл полягають в наступному:

- представники влади ОТГ несуть відповідальність мінімум за 200 осіб в одній опорній школі, не враховуючи кількість учнів у філії; відповідність місцевим потребам в науково-педагогічних кадрах. Як приклад – спостерігається загрозлива ситуація через низьку наповненість шкіл: Присиваська ОТГ, Херсонська область: у середньому, заклади громади заповнені на 20%, Куликівська ОТГ, Чернігівська область: 30%. Коноплянська ОТГ, Одеська область: 40%. Також слід враховувати негативні тенденції в демографічній ситуації: Лозно-Олександрівська ОТГ, Луганської області – Солідарнівська ЗОШ І-ІІ ст. в 2018 р. не має першокласників, Мирнинська ЗОШ І-ІІІ ст. не матиме у 2022 році; Куликівська ОТГ, Чернігівська область – 4 ЗОШ протягом 2017-2022 року не матимуть жодного першокласника, Присиваська ОТГ, Херсонська область – у порівнянні з іншими закладами громади, Павлівська ЗОШ І-ІІІ ст. має найгірші перспективи у наповненні школи, та саме комплектації ІІІ ступеню. 2005-го року в Іванівській ЗОШ І-ІІ ст. були відсутні першокласники, проте суттєвого впливу на картину переходу до ІІІ ступеню за попередніми підрахунками це не матиме. Без суттєвих змін та ротацій демографічна картина у громаді залишиться стабільно важкою з елементами зростання.
- місце розташування – село/місто, локалізація філій опорних закладів ОТГ – освітній округ є об'єднанням навчальних закладів, а філія опорного закладу не є самостійним

загальноосвітнім навчальним закладом, вона може бути суб'єктом освітнього округу лише у складі відповідного опорного закладу. Як приклад – незадовільний стан доріг, власність доріг, проблема з підвезенням: Поромівська ОТГ, Волинської області, Коноплянська ОТГ, Одеська область, Присиваська ОТГ, Херсонська область.

- фінансування – відносини, що виникають у процесі складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів. Передбачена можливість передачі коштів між місцевими бюджетами на здійснення окремих видатків місцевих бюджетів однією місцевою радою іншій місцевій раді у вигляді міжбюджетного трансферту до відповідного місцевого бюджету. Фінансування зазначеного у зверненні навчального закладу можливе за рахунок передачі міжбюджетних трансфертів між місцевими бюджетами. Поряд з цим, згідно з частиною 7 статті 75 Кодексу територіальні громади сіл, селищ і міст можуть об'єднувати на договірних засадах кошти бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій і установ з урахуванням статті 93 Кодексу. Як приклад - освітня сфера є найбільш витратною в бюджеті ОТГ: Куликівська ОТГ Чернігівської області – 61,4% бюджету, Поромівська ОТГ, Волинської області – 47,5% бюджету., Присиваська ОТГ, Херсонська область – 54,5% бюджету. Дисбаланс витрат на освіту 1 учня в школах ОТГ: Куликівська ОТГ, Чернігівська область – Куликівська ЗЗСО І-ІІІ ст. – 18 тис.грн./рік, Дроздівський ЗЗСО І-ІІІ ст. – 61 тис. грн./рік, Лозно-Олександрівська ОТГ, Луганська область – Лозно-Олександрівська ЗОШ І-ІІІ ст. – 28 тис. грн./рік, Мирненська ЗОШ І-ІІІ ст. – 44 тис. грн., Присиваська ОТГ, Херсонська область – Строганівська ЗОШ І-ІІІ ст. – 32 тис.грн./рік, Павлівська ЗОШ І-ІІІ ст. – 46 тис.грн/рік.[13, 26, 27]

Створення опорних шкіл в Україні було розпочато у 2016 р. динаміка розвитку даних освітніх закладів є позитивною, про що свідчать дані – 2016 р. – 137 опорних закладів освіти, а в 2019 р. вже спостерігаємо 793 опорних закладів та 1284 філій, у яких навчаються 347 тисячі 175 учнів, з них в ОТГ – 343 опорних шкіл і 551 філії відповідно, в яких навчаються 154 548 учнів.

З 2017 р. мережа опорних шкіл та філій зростає з кожним роком – на 18%/10% у 2018 р. та на 15,3%/6,2 у 2019 р. відповідно. Лідерами за кількістю опорних закладів є Кіровоградська (80), Львівська (66) та Житомирська (71) області. Найменша кількість опорних шкіл спостерігається у Закарпатській (14), Луганській (17), Чернівецькій (22) (рис.3.). [26]

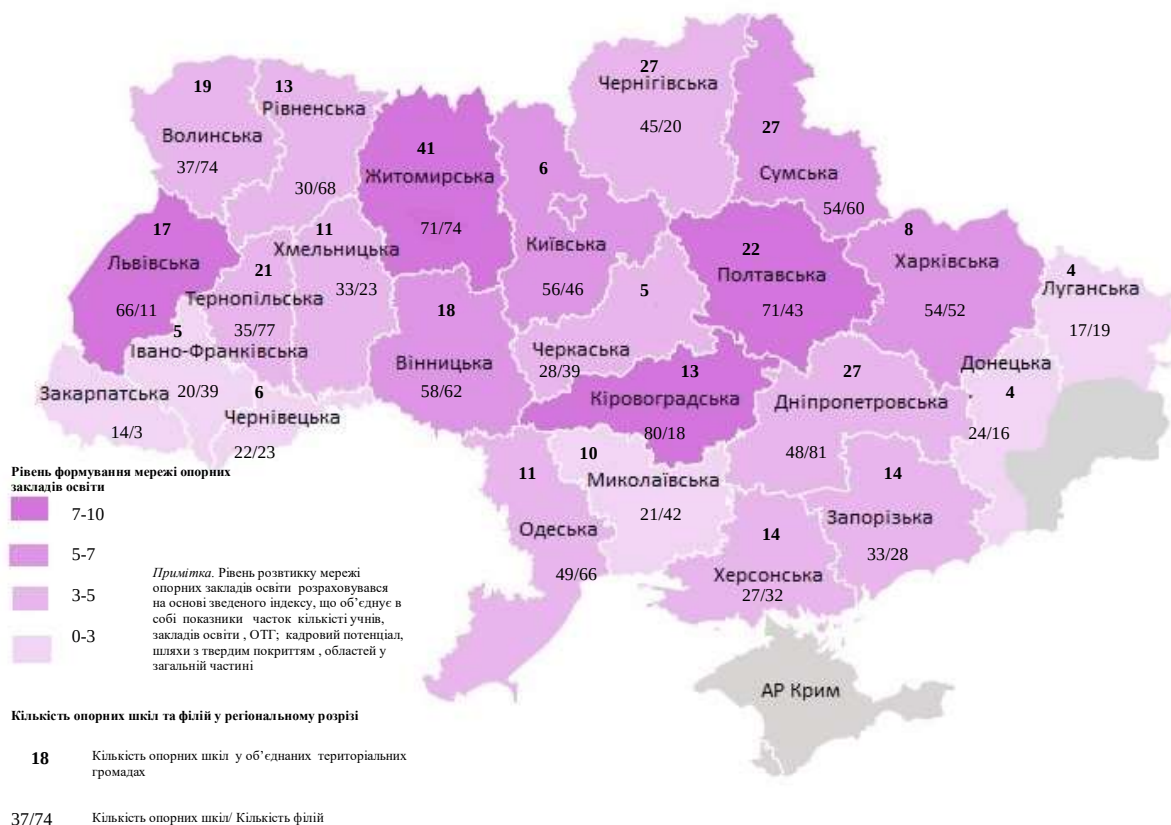

Рис. 3. Опорні навчальні заклади, 2019

В 2019 р. мережа опорних шкіл, підпорядкованих ОТГ, зросла на 1,1 % і становить 43,3 %, що складає 343 школи від їх загальної кількості. За кількістю опорних шкіл, що функціонують в ОТГ, найбільша кількість спостерігається в наступних областях: Житомирська – 41, Дніпропетровська – 27, Чернігівська – 27, Сумська – 27. (рис. 3).

Варто зазначити, що завдяки опорним школам забезпечується інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами. В 2019 р. кількість класів з інклюзивним навчанням в опорних школах і їх філіях – 1 220, з них в ОТГ – 478; кількість учнів з особливими потребами, які навчаються в інклюзивних класах опорних шкіл і їх філій, – 1 796, з них в ОТГ – 682.[26]

Табл. 1.

Кількість дітей з особливими освітніми потребами і кількість класів з інклюзивним навчанням, у розрізі ОТГ, 2019[за даними 26]

Область	Кількість дітей з особливими потребами	Кількість класів з інклюзивним навчанням
Вінницька	50	47
Волинська	70	59
Дніпропетровська	106	51
Донецька	9	7
Житомирська	106	97
Закарпатська	-	-
Запорізька	102	54
Івано-Франківська	15	15

	Київська	141	86
	Кіровоградська	305	241
	Луганська	21	15
	Львівська	59	55
	Миколаївська	20	16
	Одеська	78	54
	Полтавська	265	89
	Рівненська	42	39
	Сумська	48	33
	Тернопільська	40	36
	Харківська	146	78
	Херсонська	41	22
	Хмельницька	26	23
	Черкаська	18	32
	Чернівецька	45	33
	Чернігівська	43	38

Найбільша кількість дітей з особливими освітніми потребами навчається в опорних школах ОТГ Кіровоградської, Харківської та Полтавської областей. Найбільше класів з інклюзивним навчанням створено в Житомирській, Полтавській і Кіровоградській областях (табл.1). З 2016 по 2019 рік спостерігається позитивна динаміка створення класів з інклюзивним навчанням в опорних школах в ОТГ. Одним із найбільших викликів від початку впровадження мережі опорних закладів освіти залишається якість доріг у сільській місцевості, якими підвозяться учні і вчителі до закладу освіти. Найбільша протяжність (км) доріг у незадовільному стані – у Львівській області 1111 км. Більшість доріг, які знаходяться в незадовільному стані і потребують ремонту, припадають на ОТГ, наприклад у Дніпропетровській області – 1 070,11 км, із них в ОТГ – 661,11 км (61,8 %), Житомирській області – 518,9 км, із них в ОТГ – 414,0 (79,8 %), Чернігівській – 352 км, із них в ОТГ – 268 км (76,1 %), Сумській – 481,7 км, із них в ОТГ – 316,8 (65,8 %). Натомість є ОТГ з найменшою протяжністю доріг, що потребують ремонту: у Кіровоградській (3,9 %), Львівській (14,4 %), Харківській (19,7 %) областях.

Значна кількість учнів опорних шкіл організовано довозиться на автобусах: 66 237 осіб (2019 р.), з них 31 661 в опорні школи в ОТГ. Парк шкільних автобусів, що обслуговує учнів опорних шкіл по країні, становить 1 351 одиниці, із них обслуговують ОТГ – 610. Проте загальна потреба у шкільних автобусах ще не задоволена і становить 407 одиниць, із них ОТГ потребують 214 (станом на 01.06.2019) (табл. 2).[26]

Отже, опорні заклади освіти виступають рушійною силою місцевого розвитку, яка включає сукупність елементів, підсистем, що перебувають у системоутворюючих відношеннях і зв'язках один з одним і утворюють певну єдність або цілісність, якій притаманні якісно нові властивості, яких не мають географічні об'єкти, що її складають (рис.4).

Табл. 2

Забезпечення/потреба автобусів для опорних шкіл, 2019, [за даними 26]

№	Область	Забезпечення/потреба автобусів для опорних шкіл в області		Забезпечення/потреба автобусів для опорних шкіл ОТГ в області	
		Кількість шкільних автобусів в опорних школах	Загальна потреба області в шкільних автобусах для опорних шкіл	Кількість шкільних автобусів в опорних школах	Загальна потреба області в шкільних автобусах для опорних шкіл
1.	Вінницька	73	40	27	21
2.	Волинська	53	17	32	12
3.	Дніпропетровська	107	39	79	24
4.	Донецька	21	4	6	3
5.	Житомирська	73	26	49	21
6.	Закарпатська*	-	-	-	-
7.	Запорізька	53	12	39	7
8.	Івано-Франківська	30	4	13	3
9.	Київська	63	9	8	2
10.	Кіровоградська	143	26	14	4
11.	Луганська	25	9	8	2
12.	Львівська	77	26	26	6
13.	Миколаївська	44	17	22	8
14.	Одеська	83	27	25	6
15.		80	29	34	18
16.	Полтавська	43	12	18	6
17.		76	26	45	18
18.	Сумська	38	5	33	3
19.	Тернопільська	74	18	17	6
20.	Харківська	30	12	20	8
21.	Хмельницька	50	7	32	4
22.	Черкаська	34	9	8	6
23.	Чернівецька	19	9	10	9
24.	Чернігівська	62	24	45	17
25.	АР Крим				

* дані відсутні

Рис.4 Модель впливу освітнього чинника на місцевий розвиток

Оскільки територіальна система освіти є географічною системою, то головними видами зв'язків і відношень в ній є географічні. В той же час, освітня сфера є найбільш витратною в бюджеті ОТГ та складає 50%-70%. Дороги низької якості між населеними пунктами не дозволяють місцевим радам ефективно реалізовувати реформу освіти, проводити оптимізацію шкільної мережі. [5,10]

Структура територіальної системи опорних закладів освіти має передбачати наявність і взаємозв'язок її елементів, компонентів, підсистем, що відіграють генеруючу роль у процесі зміни стану розвитку території (рис. 4).

Вирішальне значення у функціонуванні даної моделі мають функціональні внутрішні зв'язки в ОТГ, які забезпечують досягнення поставлених системних цілей і стабільне функціонування опорних закладів освіти та їх філій. При цьому, функціонування може визначатися не тільки прив'язкою до навчального процесу, а й іншими напрямками діяльності, в тому числі реалізацію повноважень місцевої влади ОТГ, транспортно-логістичні завдання, зайнятість місцевого населення. Відповідно, саме функціональна ідентичність визначає потенціал соціально-економічного розвитку території, тобто є основним визначальним фактором територіального розвитку ОТГ.

Вплив освітнього чинника на місцевий розвиток необхідно розглядати через сукупність взаєморозташованих територіальних елементів системи закладів освіти, які знаходяться в складній взаємодії та виконують освітню функцію в процесі розвитку освітніх округів та пов'язані з географічним положенням опорних шкіл та їх філій. Це зумовлено тим, що територіальні відношення проявляються найчастіше через функціональні зв'язки.

Завдяки реалізації своїх освітніх функцій дана взаємодія із зовнішнім середовищем (на макро-, мезо- і мікрорівні) здійснюється через обмін освітніми послугами, шляхом залучення кваліфікованих кадрів серед місцевого населення, коштів бюджету різного рівня, інвестиційних проектів та грантів, розбудові транспортної інфраструктури.

Висновки. В статті досліджено вплив освітнього чинника через формування опорних закладів освіти на місцевий розвиток. Опорні заклади освіти розглядаються як елемент суспільної системи, який включає сукупність компонентів, підсистем, що перебувають у системоутворюючих відношеннях і зв'язках один з одним і утворюють певну єдність або цілісність, якій притаманні якісно нові властивості. Створення та функціонування опорних закладів освіти системно поєднує реформи децентралізації та освіти. Змінами до Бюджетного та Податкового кодексів було розширено дохідну базу місцевих бюджетів – новий розподіл загальнодержавних податків, запроваджено нові місцеві податки та нову систему бюджетного вирівнювання. Опорні заклади освіти створюють належні умови для здобуття повної загальної середньої освіти, а також концентрують ресурси, необхідні для задоволення освітніх потреб здобувачів освіти, чого бракує мало комплектним школам. Завдяки опорним закладам освіти та їх філіям формуються класи з інклюзивним навчанням, що забезпечить в подальшому підготовка осіб з особливими потребами до трудової діяльності, розвиток і використання їхнього потенціалу на місцевому ринку праці, зменшення кількості громадян, що

перебувають на соціальному забезпеченні у держави, включення даних дітей у соціокультурний простір класу – школи – громади.

Список використаних джерел:

1. Антонюк Л.Л. Регулювання та моделювання інноваційного розвитку регіону. // Економіст. – 2007 – №9 – С.38-39.
2. Антонюк Л.Л., Ільницький Д.О., Василькова Н.В., Барабась Д.О. та ін. Стратегічні напрями формування національної системи якості вищої освіти України. Конкурентні моделі управління якістю вищої освіти/ К.: КНЕУ, 2019. 535 с.
3. Антонюк Л.Л., Ільницький Д.О. Сценарії розвитку вищої освіти: глобальний контекст та стратегія України. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Спецвипуск. VIII Міжнародна науково-практична конференція "Ефективність організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку вищої освіти України" 5 жовтня 2018 року К.: КНУТД, С. 203-227.
4. Базилевича В.Д. Сучасна економічна освіта: Україна і Болонський процес.– К.: Знання, 2006. – 326 с.
5. В Україні з'явилися інтерактивні бюджети шкіл [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://osvita.ua/school/75945>.
6. Гальчинський А.С. Економічна методологія. Логіка оновлення: курс лекцій / – К.: АДЕФ-Україна, 2010. – С. 504-506.
7. Геєць В. М. Інституційна обумовленість інноваційних процесів у промисловому розвитку України / В. М. Геєць // Економіка України. - 2014. - № 12. - С. 4-19. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2014_12_2.
8. Голиков А.П., Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Вступ до економічної і соціальної географії. К.: Либідь, 1997. 320 с.
9. Грішнова О.А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки // К.: Т-во "Знання", КОО, 2001. – 254 с.
10. Грошей на освіту не додали, але перерозподілили між статтями, – Гришук про бюджет-2021 https://education.24tv.ua/groshey-osvitu-byudzheti-ne-dodali-pererozpodilili-grishhuk_n1486908.
11. Данилишин Б. Інноваційна модель економічного розвитку: роль вищої освіти // Вісник Національної академії наук України. - 2005. - № 9. - С. 26-35. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2005_9_3.
12. Демографічна та соціальна статистика / Освіта [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/osv.htm.
13. Загальна інформація про опорні школи [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/education/oporni-shkoly>
14. [Кремень В. Г.](#) Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін // [Український педагогічний журнал](#). - 2015. - № 1. - С. 8-15. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2015_1_4.
15. Куценко В. І. Освіта і наука — генератори інновацій: парадигма взаємодії // Економіка та держава. - 2009. - № 5. - С. 9-11. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2009_5_5.
16. Немець Л.М. Просторова організація соціально-географічних процесів в Україні: монографія / Л.М. Немець, Я.Б. Олійник, К.А. Немець. – Харків: РВВХНУ, 2003. – 160 с.
17. Лист МОН щодо Типового положення про філію закладу освіти від 14 лютого 2018 р. № 1/9-96. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-tipovogo-polozhennya-pro-filiyu-zakladu-osviti>.
18. Лист Міністерства освіти і науки України від 09.06.2016 №1/9-293 «Про доступність дітей з особливими потребами до опорних навчальних закладів» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://illinvka.irc.org.ua/news/13-48-34-17-09-2020>.
19. Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.12.2017 № 1568 «Про затвердження Типового положення про філію закладу освіти», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 02 січня 2018 року за № 1/31453. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0001-18#Text>.
20. Малий І. Й. Економіка державного сектора: навч. посіб. – К. : КНЕУ, 2007. — 280 с.
21. Мархлевські В. Процак О. Стратегія розвитку освіти в громаді : практичний poradnik.. — К., 2018. – 56 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/186/strategy.pdf>.
22. Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.12.2010 №1205 «Про затвердження Типових штатних нормативів загальноосвітніх навчальних закладів» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1308-10#Text>

23. Наказ Міністерства освіти і науки України від 05.08.2016 №944 «Про затвердження Положення про з'єднаний клас (клас-комплект) початкової школи у філії опорного закладу» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1187-16#Text>.
24. Огнев'юк В.О., Сисоєва С.О. Освітologia-науковий напрям інтегрованого дослідження сфери освіти [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/33688939.pdf>.
25. Опорні школи [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/oporni-shkoli>.
26. Освітня реформа: результати та перспективи [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentacii/Institut-zbimik.pdf>
27. Порядок фінансування навчального закладу після створення об'єднаної територіальної громади [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.auc.org.ua/analitika-pulsu/poryadok-finansuvannya-navchalnogo-zakladu-pislya-stvorenniya-obyednanoyi>.
28. Постанову Кабінету Міністрів України від 20.01.2016 № 79 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-2016-%D0%BF#Text>.
29. Постанову Кабінету Міністрів України від 19.04.2017 № 289 «Про внесення змін до пункту 2 Положення про освітній округ» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/289-2017-%D0%BF#Text>.
30. Постанову Кабінету Міністрів України від 31.08. 2016 № 574 «Про внесення змін до Положення про освітній округ» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/574-2016-%D0%BF#Text>.
31. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 № 777 «Про затвердження Положення про освітній округ» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/777-2010-%D0%BF#Text>.
32. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 №988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>.
33. Стратегія розвитку освіти в громаді [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/186/strategy.pdf>.
34. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії [Текст] : підруч. для студ. геогр. спец. вищ. навч. закл. Одеський національний ун-т ім. І.І.Мечникова. - О. : Астропринт, 2009. - 544 с.
35. Шаблій О. І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії - Л. : Львівський нац. ун-т ім.І.Франка, 2001. - 744 с
36. Шоробура І.М. Розвиток вищої освіти в Україні: компетентісний підхід // Педагогічний альманах. - 2019. - Вип. 41. - С. 126-131. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm_2019_41_21.

References:

1. Antonyuk L.L. Regulyuvannya ta modelyuvannya innovacijnogo rozvytku regionu. // Ekonomist. – 2007 – #9 – S.38-39.
2. Antonyuk L.L., Il'ny'cz'ky'j D.O., Vasy'l'kova N.V., Barabas' D.O. ta in. Strategichni napryamy` formuvannya nacional'noyi sy'stemy` yakosti vy'shhoyi osvity` Ukrayiny`. Konkurentni modeli upravlinnya yakystyu vy'shhoyi osvity` / K.: KNEU, 2019. 535 s.
3. Antonyuk L.L., Il'ny'cz'ky'j D.O. Scenariyi rozvytku vy'shhoyi osvity`: global'ny'j kontekst ta strategiya Ukrayiny`. Visny'k Ky'yivs'kogo nacional'nogo universy'tetu tehnologij ta dy'zajnu. Speczvy'pusk. VIII Mizhnarodna naukovoprakty'chna konferenciya "Efekty'vnist` organizacijno-ekonomichnogo mexanizmu innovacijnogo rozvytku vy'shhoyi osvity` Ukrayiny`" 5 zhovtnya 2018 roku K.: KNUTD, S. 203-227.
4. Bazy'levy'cha V.D. Suchasna ekonomichna osvita: Ukrayina i Bolons'ky'j proces.– K.: Znannya, 2006. – 326 s.
5. V Ukrayini z'yavy'ly's` interakty'vni byudzhety` shkil [Elektronny'j resurs]. Rezhy'm dostupu: <https://osvita.ua/school/75945>.
6. Gal'chy'ns'ky'j A.S. Ekonomichna metodologiya. Logika onovlennya: kurs lekcij / – K.: ADEF-Ukrayina, 2010. – S. 504-506.
7. Geyecz` V. M. Insty'tucijna obumovlenist` innovacijny'x procesiv u promy'slovomu rozvytku Ukrayiny` / V. M. Geyecz` // Ekonomika Ukrayiny`. - 2014. - # 12. - S. 4-19. [Elektronny'j resurs]. Rezhy'm dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2014_12_2.
8. Goly'kov A.P., Olijny'k Ya.B., Stepanenko A.V. Vstup do ekonomichnoyi i social'noyi geografiyi. K.: Ly'bid', 1997. 320 s.

9. Grishnova O.A. Lyuds'kyj kapital: formuvannya v sy'stemi osvity i profesijnoyi pidgotovky // K.: T-vo "Znannya", KOO, 2001. – 254 s.
10. Groshej na osvitu ne dodaly, ale pererozpodilyly mizh statyamy, – Gry'shhuk pro byudzhety-2021 https://education.24tv.ua/groshej-osvitu-byudzhety-ne-dodali-pererozpodilili-grishhuk_n1486908.
11. Danylyshyn B. Innovacijna model ekonomichnogo rozvytku: rol vy'shhoyi osvity // Visnyk Nacional'noyi akademiyi nauk Ukrainy. - 2005. - # 9. - S. 26-35. [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2005_9_3.
12. Demografichna ta social'na statystyka / Osvita [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/osv.htm.
13. Zagal'na informacija pro oporni shkoly [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <https://decentralization.gov.ua/education/oporni-shkoly>
14. Kremen V. G. Problemy yakosti ukrajins'koyi osvity v konteksti suchasnyx cyvilizacijnyx zmin // Ukrainy'kyj pedagogichnyj zhurnal. - 2015. - # 1. - S. 8-15. [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2015_1_4.
15. Kucenko V. I. Osvita i nauka — generatory innovacij: paradygma vzajemodiyi // Ekonomika ta derzhava. - 2009. - # 5. - S. 9-11. [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2009_5_5.
16. Nyemecz L.M. Prostorova organizacija social'no-geografichnyx procesiv vUkrayini: monografiya / L.M. Nyemecz, Ya.B. Olijnyk, K.A. Nyemecz. – Xarkiv: RVVXNU, 2003. – 160 s.
17. Ly'st MON shhodo Ty'povogo polozhennya pro filiyu zakladu osvity vid 14 lyutogo 2018 r. # 1/9-96. [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-tipovogo-polozhennya-pro-filiyu-zakladu-osviti>.
18. Ly'st Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 09.06.2016 #1/9-293 «Pro dostupnist ditej z osoblyvy'my potrebamy do opornyx navchal'nyx zakladiv» [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <http://illnivka.irc.org.ua/news/13-48-34-17-09-2020>.
19. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 06.12.2017 # 1568 «Pro zatverdzhennya Ty'povogo polozhennya pro filiyu zakladu osvity», zareyestrovanyj v Ministerstvi yusty'ciyi Ukrainy 02 sichnya 2018 roku za # 1/31453. [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0001-18#Text>.
20. Malyj I. J. Ekonomika derzhavnogo sektora: navch. posib. – K.: KNEU, 2007. — 280 s.
21. Marxlyevski V. Proczak O. Strategiya rozvytku osvity v gromadi: praktychnyj poradnyk. — K., 2018. – 56 s. [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/186/strategy.pdf>.
22. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 06.12.2010 #1205 «Pro zatverdzhennya Ty'povyx shhatnyx normatyviv zagal'noosvitnix navchal'nyx zakladiv» [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1308-10#Text>
23. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 05.08.2016 #944 «Pro zatverdzhennya Polozhennya pro z'yednanyj klas (klas-komplekt) pochatkovoyi shkoly u filiyi opornogo zakladu» [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1187-16#Text>.
24. Ognev'yuk V.O., Sy'soyeva S.O. Osvitologiya-naukovyj napryam integrovanogo doslidzhennya sfery osvity [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <https://core.ac.uk/download/pdf/33688939.pdf>.
25. Oporni shkoly [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/oporni-shkoli>.
26. Osvitnya reforma: rezul'taty ta perspektyvy [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentacii/Institut-zbimik.pdf>
27. Poryadok finansuvannya navchal'nogo zakladu pislya stvorennya obyednanoyi terytorial'noyi gromady [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <https://www.auc.org.ua/analitika-pulsu/poryadok-finsansuvannya-navchalnogo-zakladu-pislya-stvorennya-obyednanoyi>.
28. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20.01.2016 # 79 «Pro vnesennya zmin do deyakyx postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy» [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-2016-%D0%BF#Text>.
29. Postanovu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 19.04.2017 # 289 «Pro vnesennya zmin do punktu 2 Polozhennya pro osvitnij okrug» [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/289-2017-%D0%BF#Text>.

30. Postanovu Kabinetu Ministriv Ukrainy` vid 31.08. 2016 # 574 «Pro vnesennya zmin do Polozhennya pro osvithnij okrug» [Elektronny`j resurs]. Rezhy`m dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/574-2016-%D0%BF#Text>.
31. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy` vid 27.08.2010 # 777 «Pro zatverdzhennya Polozhennya pro osvithnij okrug» [Elektronny`j resurs]. Rezhy`m dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/777-2010-%D0%BF#Text>.
32. Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrainy` vid 14.12.2016 #988-r «Pro sxvalennya Koncepciyi realizaciyi derzhavnoyi polity`ky` u sferi reformuvannya zagal`noyi seredn`oyi osvity` «Nova ukrayins`ka shkola» na period do 2029 roku» [Elektronny`j resurs]. Rezhy`m dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>.
33. Strategiya rozvy`tku osvity` v gromadi [Elektronny`j resurs]. Rezhy`m dostupu: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/186/strategy.pdf>.
34. Topchiyev O.G. Osnovy` suspil`noyi geografiyi [Tekst] : pidruch. dlya stud. geogr. specz. vy`shh. navch. zakl. Odes`ky`j nacional`ny`j un-t im. I.I.Mechny`kova. - O. : Astropry`nt, 2009. - 544 s.
35. Shabliij O. I. Suspil`na geografiya: teoriya, istoriya, ukrayinoznavchi studiyi - L. : L`vivs`ky`j nac. un-t im.I.Franka, 2001. - 744 s
36. Shorobura I.M. Rozvy`tok vy`shhoyi osvity` v Ukraini: kompetentnisny`j pidxid // Pedagogichny`j al`manax. - 2019. - Vy`p. 41. - S. 126-131. - [Elektronny`j resurs]. Rezhy`m dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm_2019_41_21.

Надійшла до редколегії 21.10.2020